

УДК 316.624

Н. А. Васильєва

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ФОРМУВАННЯ СОЦІОАДАПТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАСУДЖЕНИХ ДІТЕЙ В УМОВАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Присвячено аналізу соціоадаптивного потенціалу засуджених дітей. Окреслено основні характерологічні риси суб'єкта соціоадаптивного потенціалу засуджених дітей як особливої соціальної групи. Приведено дані соціологічних досліджень соціоадаптивного потенціалу засуджених дітей в 11 виправних колоніях України.

Ключові слова: соціоадаптивний потенціал, засуджені діти, делінквентні паттерни, соціальна адаптація, бар'єри соціальної адаптації.

Посвящена анализу социоадаптивного потенциала осужденных детей. Приведены характеристики социоадаптивного потенциала осужденных детей. Приведены данные социологических исследований в 11 исправительных колониях для детей.

Ключевые слова: социоадаптивный потенциал, осужденные дети, делинквентные паттерны, социальная адаптация, барьеры социальной адаптации.

The article «Building the capacity of socioadaptiv convicted of children in modern Ukrainian society». Were also used theoretical developments in the form of theories of personality development, theories of delinquency patterns, theories of stigmatization and other identified factors and determinants capacity total environment. The data of sociological studies capacity of convicted children in 11 correctional prisons of Ukraine.

Keywords: socioadaptiv convicted, stigmatization, convicted children, delinquency patterns.

Постановка проблеми. Для соціології трансформаційні періоди розвитку суспільства завжди були і є вельми цікавими і з теоретичної, і з практичної точки зору. Особливої уваги заслуговують критичні етапи розвитку.

Оскільки в Україні стратегічною метою є формування громадянського суспільства і відповідної йому правової держави, то виникає і потреба реформування пенітенціарної системи України, а саме – системи виконання покарань для дітей. Зокрема, існує декілька зрізів назрілої проблеми: по-перше, це невідповідність концепції реформування обсягам коштів, що виділяються на її реалізацію; по-друге, невідповідність концепції гуманізації системи виконання покарань стереотипізованому сприйняттю суб'єктів відбування покарань; по-третє, існує певна розбіжність між законодавчою базою стосовно правосуддя для дітей та проголошеними гуманізаційними принципами реформування системи виконання покарань; по-четверте, проблеми у формуванні соціоадаптивного потенціалу засуджених дітей в рамках системи відбування покарань та подальшій соціальній адаптації дітей, що вже відбули покарання; по-п'яте, на даному етапі розвитку нашого суспільства надзвичайно актуальною є вирішення соціальної проблеми гуманізації кримінальної відповідальності дітей, надання можливості адаптації засуджених дітей до умов суспільства після звільнення через формування соціоадаптивного потенціалу ще в рамках виховно-трудових закладів, тобто дитячих колоній. Існує певна суперечність між кількістю колоній,

програмами перевиховання та ресоціалізації вихованців та відповідності даних програм та засобів і якості їх реалізації реаліям динамічного суспільства з біокультурною траєкторією розвитку, і, як наслідку, змістовним наповненням соціоадаптивної системи засудженої дитини ще в рамках колонії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дає нам підстави стверджувати, що ступінь розробки даної проблематики у соціологічній літературі можна назвати, на наш погляд, як дуже низький. Засудженні діти як об'єкт соціологічного дослідження практично відсутні у соціологічній літературі, що, на наш погляд, може бути зумовлено закритістю, недоступністю, об'єкта дослідження та невідомістю тотального середовища.

Із соціологічної точки зору у своїх роботах вивчення засуджених як специфічної категорії започаткували Е. Гоффман через «феномен запламованої репутації» та так званої «делінквентної кар'єри», Р. Мертон – теорія девіантної поведінки в умовах аномії через розкриття факторів та шляхів соціальної адаптації та соціально прийнятних способів її досягнення, Е. Сазерленд – теорія диференціації та контролю.

На сучасному етапі розвитку наукових пошуків стосовно означеної проблеми можна виділити наступних авторів: Ю. А. Абросімова, яка аналізувала соціально-соціальні причини скоєння злочинів дітьми, при цьому враховуючи як мікрофактори, так і макрофактори середовища перебування дитини [1], А. Н. Волков [4], у роботах якого висвітлено проблеми соціальної адаптації, механізмів її формування серед дітей групи ризику. В. В. Голіна займалася проблемою вивчення кримінологічного портрету неповнолітніх злочинців, враховуючи при цьому комплексні характеристики, вивчення яких може бути використане для профілактики рецидивів та проявів асоціальної поведінки у майбутньому [5], А. П. Гусак у своїх публікаціях звертає увагу на теоретичні аспекти змісту та характеристик процесу ресоціалізації засуджених неповнолітніх [7], О. Калб звертається до постановки проблеми неналежного наукового вивчення особистості злочинця, яке може спровокувати подальші злочини в рамках колонії [8], С. Косенко розкриває причини вчинення злочинів неповнолітніми [10]. Одним з аспектів також є дослідження громадської та експертної думки населення щодо дитячої злочинності, представлене у публікаціях С. В. Кушнар'ова [11].

Отже, ми маємо наступну проблемну ситуацію з точки зору розробленості даної проблематики. З одного боку, існує нагальна соціальна проблема, пов'язана з високим рівнем злочинності українських підлітків, у тому числі вторинної, тобто після перебування у виправній колонії, вирішення якої безпосередньо пов'язано з формуванням у засуджених дітей соціоадаптивного потенціалу та створення умов для його реалізації. З іншого – невирішеними залишаються наступні аспекти – теоретична невизначеність, відсутність досліджень з цієї проблеми, відсутність досліджень змісту програм реабілітації, особливостей ресоціалізації, нестача інформації з конкретних аспектів адаптації підлітків, які звільнилися з місць ув'язнення, що унеможливило комплексне дослідження процесу адаптації засуджених підлітків після звільнення з колоній, розробку рекомендацій щодо її оптимізації, ефективного формування соціоадаптивного потенціалу.

Метою даної статті виступає виявлення змісту, специфіки формування факторів впливу та змістовного наповнення соціоадаптивного потенціалу засуджених дітей.

Для досягнення даної мети у даній статті виконано ряд завдань: розкрито соціологічну сутність поняття «соціоадаптивний потенціал»; визначено основні фактори впливу на формування соціоадаптивного потенціалу в рамках колонії; визначено змістовне наповнення соціоадаптивного потенціалу нинішніх засуджених неповнолітніх та шляхи його формування через систему практичних рекомендацій щодо формування соціоадаптивного потенціалу вихованців колоній для адміністративної ланки та персонального складу закладів пенітенціарної системи.

Дослідницька стратегія даної статті була зорієнтована на застосування: системно-компонентного аналізу, який відображає вивчення складу соціоадаптивного потенціалу; системно-структурного аналізу, який передбачає дослідження внутрішніх зв'язків і взаємодії елементів системи соціоадаптивного потенціалу; системно-функціонального аналізу, що передбачає вивчення інформаційно-функціональних залежностей між компонентами соціоадаптивного потенціалу (внутрішні функції) та між соціоадаптивним потенціалом та середовищем, у якому він буде реалізовуватися, тобто суспільством у цілому (зовнішні функції).

Основні результати та висновки, отримані під час дослідження, зводяться до наступних теоретичних висновків та емпіричних обґрунтувань.

Теоретична інтерпретація даного поняття є неоднозначною. Сам термін «потенціал» походить від латинського «*potentia*», що означає «сила» [13, с. 549]. Термін «потенціал» означає приховані можливості. Широке його трактування полягає в тому, що потенціал розглядається як джерело можливостей, котрі можуть бути приведені в дію, та використання для вирішення різноманітних питань. Тобто можливості особи, організації, суспільства, які ще не виявилися, або виявилися не повністю. Потенціал являє собою узагальнену характеристику ресурсів, прив'язану до простору і часу.

Оскільки соціоадаптивний потенціал людини є частиною її потенціалу як особистості, то стосовно індивіда даний потенціал – це частина потенціалу людини, яка формується на основі природних здібностей, освіти, виховання і життєвого досвіду. Дослідження соціоадаптивного потенціалу за умов динамічних суспільних відносин не може обмежуватись лише системно-структурною моделлю. Він визначається також і тими адаптивними резервами, що можуть бути використані за умов певних змінених суспільних відносин, форм та видів адаптації. Через це варто перейти від статичної моделі розгляду соціоадаптивного потенціалу як сукупності адаптивних ресурсів і резервів до динамічної, тобто як здатності та можливості досягнення ним встановлених цілей. Останнє зумовлює необхідність приділити увагу не лише відтворенню окремих складових адаптивного потенціалу, а й рівню їх внутрішньої системної взаємодії, а також взаємодії зі своїм мікро- та макросередовищем для одержання результатів функціонування [14, с. 47].

Таким чином, головна специфіка сучасного вивчення сутності соціоадаптивного потенціалу полягає у тому, що під впливом постійних змін суспільних форм і видів адаптації поступово розвивається людський фактор, підвищуються якісні характеристики адаптивних ресурсів. Це, у свою чергу, має зворотний вплив на середовище адаптації і зумовлює необхідність якісного оновлення її форм. При цьому останні супроводжуються тим, що індивіди, по-перше, як носії здатності до адаптації, по-друге, як учасники процесу адаптації загалом, по-третє, як члени суспільства вступають з цього приводу в певні відносини, які становлять основний зміст адаптивного потенціалу як соціологічної категорії [14, с. 48].

Нас цікавить соціоадаптивний потенціал вихованців колоній, оскільки саме він складає підґрунтя і характеризує соціоадаптивний потенціал певної соціальної групи, зокрема засуджених до позбавлення волі дітей. Розглянемо його докладніше.

Під соціоадаптивним потенціалом засуджених дітей ми розуміємо систему резервів та незадіяних потенцій дитини, що потрапляє у тотальне середовище актуалізованих під впливом виникнення адаптивної ситуації. Соціоадаптивний потенціал особистості формується під впливом таких якостей, як вміння і бажання сприйняти адаптивну ситуацію, ініціативність, заповзятість у задіянні основних необхідних для формування потенціалу резервів, здатність долати адаптивні перешкоди, творча активність та ін. При цьому система соціоадаптивного потенціалу, на наш погляд, представляє собою відкриту, складну систему адаптивних потенцій, спрямованих на соціальну адаптацію суб'єкта в змінених умовах соціального середовища.

Крім того, слід враховувати дві важливі обставини. По-перше, до моменту перебування у ВК людини важко говорити про її потенціал, можна лише умов-

що визначити практичний та теоретичний багаж знань, навичок та вмінь, закладених до кульмінаційного моменту потрапляння за ґрати. По-друге, результат використання індивідуальної резервної сили – це реальний внесок адаптанта, він виражається в конкретному результаті його перебування у ВК. У зв'язку із окресленням даних особливостей ми можемо припустити, що алгоритмічно першою стадією формування соціоадаптивного потенціалу є виникнення адаптивної ситуації. Дана ситуація пов'язана із неможливістю адаптанта жити за старими правилами та застосовувати старі методи для життєдіяльності: суб'єкт, потрапляючи у ВК, кардинально змінює практично увесь свій устрій та спосіб життя [15, с. 83].

При дослідженні соціоадаптивного потенціалу засуджених дітей у січні-лютому 2009 р. ми провели експертне, безпосереднє, індивідуальне, письмове, опитування з подальшим узагальненням інформації більшості експертів опитування персоналу 11 колоній для неповнолітніх (тобто охоплено було всі колонії для неповнолітніх в Україні). Вибірку складала 269 чоловік. Тип вибірки був визначений як квотний. Квотами для експертів виступали стать, вік, досвід роботи у виправних закладах, посада, кваліфікація. Експертну групу репрезентували вихователі, вчителі, методисти, бібліотекарі, охоронці, обслуговуючий персонал та адміністрація колоній.

Для формування соціоадаптивного потенціалу засуджених дітей обов'язково наявність на території колонії ділянок адаптації для засуджених. Тому експертам було поставлене питання «В Вашому виховному закладі діють ділянки адаптації для дітей, що готуються до виходу на свободу?» Отримані результати представлені у графічному вигляді.

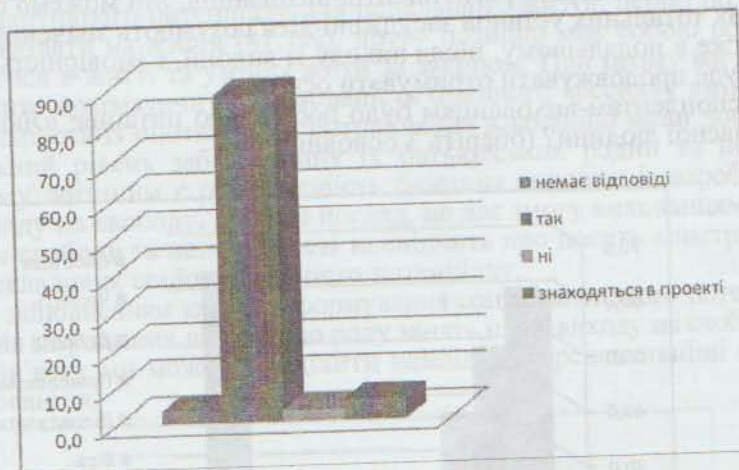

Рис. 1. Наявність ділянок адаптації для дітей, які готуються вийти на волю

Ми бачимо на рис. 1, що 88,1% експертів відповіли позитивно на задане питання і це свідчить про те, що є спроби адаптувати дітей до життя за межами колонії, надавши за три місяці до звільнення дітям консультативно-правову, тренінгову та реабілітаційну допомогу.

Не менш важливим для визначення соціоадаптивного потенціалу є розуміння ставлення засуджених дітей до основних ресурсів індивідуального та організаційного порядку. Паралельно із експертним опитуванням нами проведено соціологічне опитування із застосуванням методу анкетного опитування 1200 засуджених (кожна друга засуджена до позбавлення волі дитина) у віці від 14 до 18 років, що перебувають в 11 колоніях України для неповнолітніх. Вибірка квотна, квоти формулювались за статтю, віком та місцем відбування покарання. Анкета включала декілька блоків стосовно умов проживання в колоніях, орієнтацій на здоров'я, освіту, життєві стратегії та формування на основі цих показників соціоадаптивного потенціалу засуджених дітей.

Респондентам-вихованцям було запропоновано відповісти на питання стосовно такого ресурсу як освіта: «Оберіть формулювання, що відповідає Вашій точці зору».

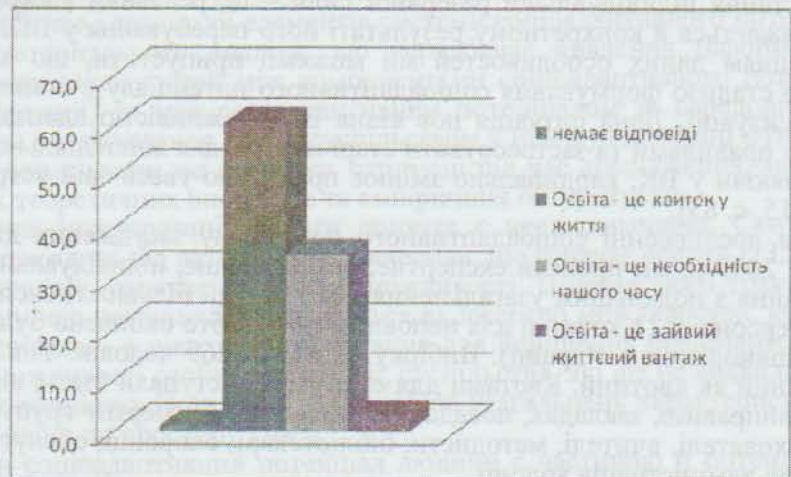

Рис. 2. Ставлення вихованців колонії до освіти

З даного рисунку ми бачимо, що 60,6% засуджених дітей вибрали варіант «освіта – це квиток у життя», натомість вираз «освіта – це зайвий вантаж» обрали всього 3,2% від усіх респондентів-вихованців. Ми можемо стверджувати, що в рамках тотальних установ засуджені діти розуміють значення отримання освіти, а отже в подальшому, після виходу із колонії, є імовірність, що ця категорія дітей буде продовжувати отримувати освіту.

Респондентам-вихованцям було поставлено питання: «Які якості необхідні для сучасної людини? (оберіть 3 основних)».

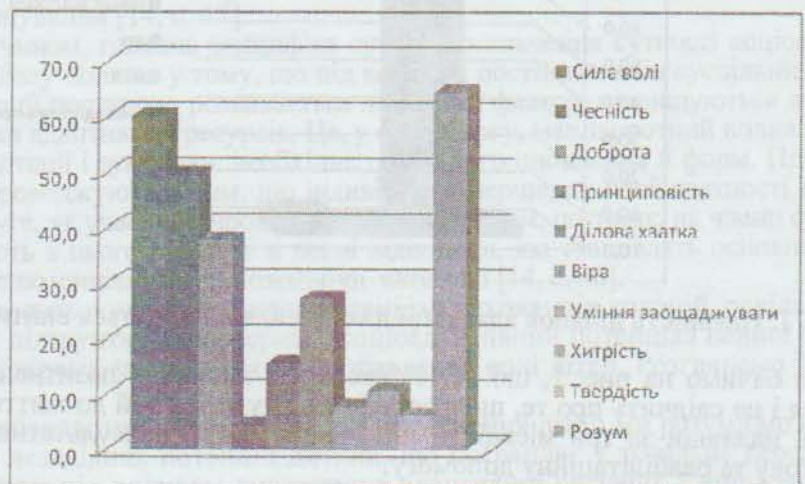

Рис. 3. набір якостей, необхідних для сучасної людини (думка вихованців)

На думку вихованців, основні необхідні якості, якими повинна володіти сучасна людина – це уміння заощаджувати 64,5%, сила волі – 60,3% та чесність – 49,7%. Треба зазначити, що основна маса вихованців зробила акцент на позитивних якостях людини. Такі негативні якості як хитрість (10,7%) не визначаються першочерговими.

На наступному етапі починається пошук нових шляхів виходу із адаптивного шоку, з яких найбільш суттєвими, на наш погляд, є наявність активізова-

них нових потенцій: необхідність продовження навчання за шкільною програмою, необхідність здобуття професії та ін.

Третій етап – це так звана адаптивна реабілітація. Цей етап у суб'єктивних оцінках вихованців можна проілюструвати за допомогою певних ресурсів, потенційних вмінь та навичок, застосування яких допоможе адаптуватися в соціумі після виходу із колоній (див. на Рис. 4.).

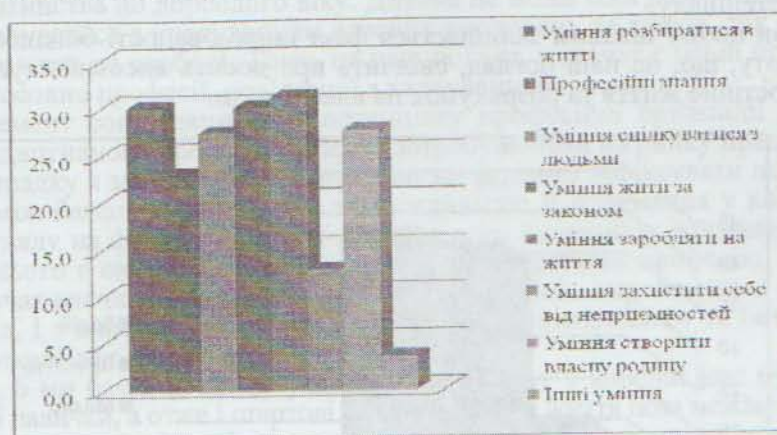

Рис. 4. Уміння та навички, необхідні для життя після колонії, на думку вихованців

На рис. 4 відображено, що засуджені мають чітко виражені орієнтації на складові соціоадаптивного потенціалу для подальшого життя: перші позиції займає уміння заробляти на життя (31,1%), другу позицію між собою розділили уміння розбиратися в житті та уміння жити за законом. При цьому ми можемо зафіксувати досить прагматичну спрямованість бажаного арсеналу вмінь вихованців, адже більшість із опитаних до потрапляння в колонію мали досить низький матеріальний рівень забезпечення їх батьківських родин та неповний склад сімей, тому логічним є рейтинговість бажання вихованців заробляти на життя після виходу на свободу. На наш погляд, це дає змогу вихованцям набути певного ступеня свободи та незалежності та свідчить про досить конструктивну спрямованість складових соціоадаптивного потенціалу.

Системним доповненням картини формування соціоадаптивного потенціалу є вияви та бажання засуджених дітей щодо роду занять після виходу на свободу.

У даному зв'язку ми можемо виділити найбільш перспективніші бажання та потреби вихованців.

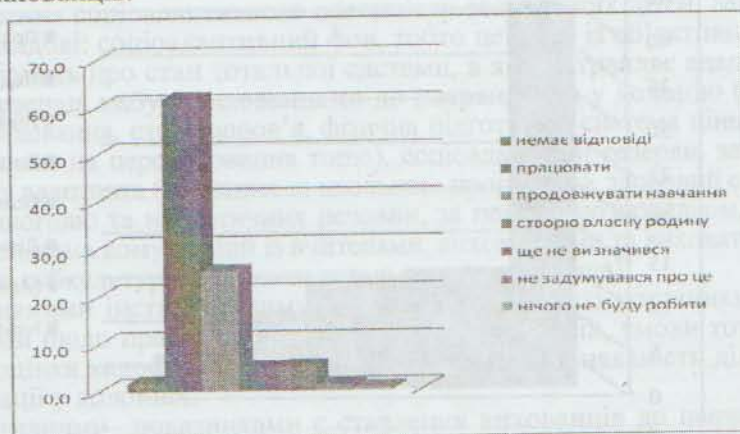

Рис. 5. Рід занять після колонії в оцінках вихованців

61,7% респондентів-вихованців зауважили, що перш за все після колонії вони підуть працювати. 25,2% респондентів будуть продовжувати навчатися. Ми вважаємо, це позитивні резервні характеристики соціоадаптивного потенціалу, набуті вихованцями. Отже, в них присутній свідомий соціоадаптивний потенціал, поштовхом для розвитку якого є подальша спільна робота вихованців та персоналу колоній для розвитку даних структурних елементів соціоадаптивного потенціалу.

При цьому цікавим залишається факт спрямованості більшості вихованців на роботу, що, на наш погляд, свідчить про досить високий ступінь орієнтації на самостійне життя та розрахунок на власні сили.

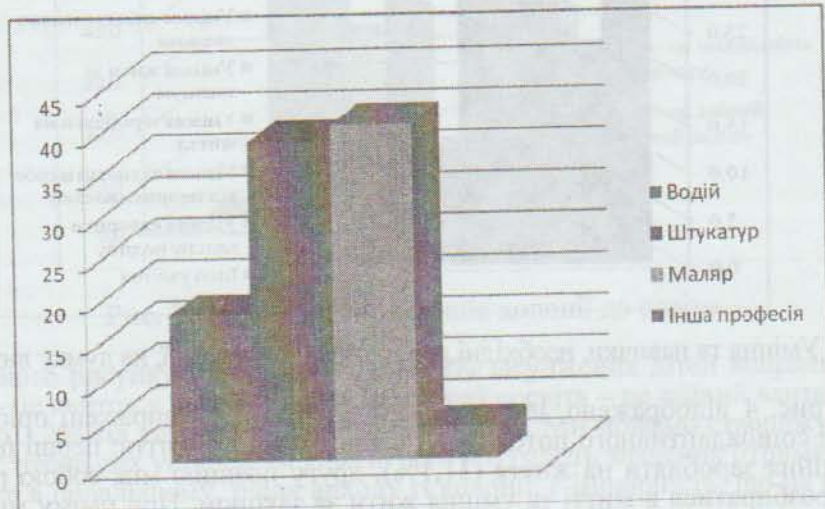

Рис. 6. Професійні навички засуджених, отримані в колонії (хлопці)

Вагомим елементом об'єктивного порядку є, на наш погляд, отримання професії вихованцями. Серед хлопців найбільш популярною отриманою професією є професія муляра, штукатура, водія. На етапі кризового розвитку суспільства дані професійні навички є досить доцільними, так як у суспільстві не вистачає хороших спеціалістів даного профілю.

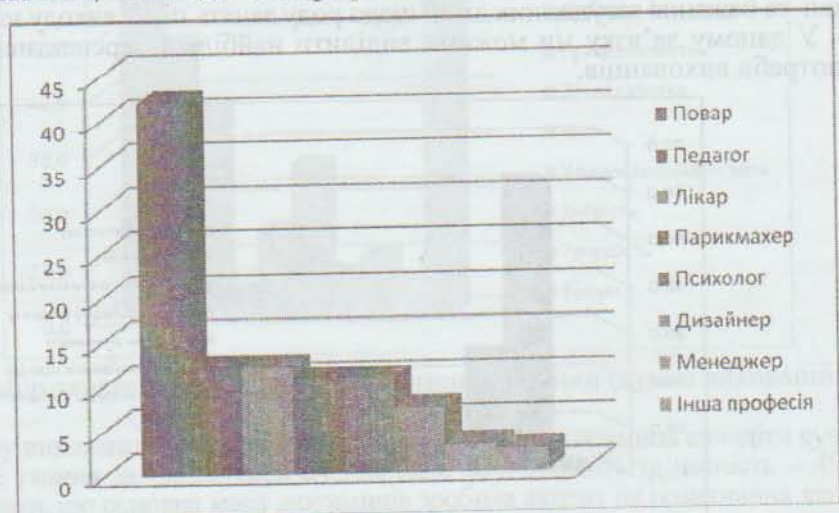

Рис. 7. Професійні переваги засуджених (дівчата)

Серед найбільш бажаних рейтингових спеціальностей серед дівчат зазначено наступні: повар, педагог, лікар, перукар, психолог, дизайнер, менеджер. На наш погляд, професія повара є найбільш рейтинговою серед дівчат саме через наявність певної депривації у режимно-лімітованому харчуванні в рамках виправно-трудових закладів. Дитячий організм у підлітковому віці особливо сприйнятливий до специфіки раціону у зв'язку із фізіологічними процесами переходу від дитинства до дорослого віку. Дитина не може собі дозволити у рамках колонії харчуватися з урахуванням власних вподобань та смаків, так як це роблять її однолітки на свободі. Тому, на наш погляд, у дівчат є певні прагматичні погляди стосовно професії, пов'язаної з харчуванням.

Як елемент соціоадаптивного потенціалу професійні орієнтації дівчат, як суб'єктів адаптивного процесу, є досить затребуваними на ринку праці України. Тобто у випадку з засудженими дівчатами ми можемо зафіксувати певне неспівпадання між бажаною професією та можливістю її отримання у колонії. При цьому з огляду на формування соціоадаптивного потенціалу важливим елементом останнього є саме бажання (чи небажання) отримати професію. У жіночій колонії дівчат навчають професії швеї, що пов'язане і з виробничими потребами суспільства, і з виробничо-технічним застарілим обладнанням та базою єдиної жіночої колонії для дітей в Україні.

З рис. 6 ми бачимо, що засуджені після виходу з колоній вже будуть мати професійні навички, а отже і стартові можливості для життя поза межами колонії.

Із точки зору соціологічного аналізу привертає увагу орієнтація на робітничі спеціальності та спеціальності сфери обслуговування, що, на наш погляд, можна пояснити декількома факторами: по-перше, спеціальності, отримувані у вузах 3 та 4 рівня акредитації потребують високого рівня навчальних успіхів, чого не можна сказати про вихованців колоній, адже за даними Держдепартаменту з виконання покарань в Україні, 8,5% дітей, засуджених до позбавлення волі, потрапляють за грати неписьменними [2, с. 55]. Інші ж не досягають великих успіхів у навчанні. За 2008 рік лише 4 вихованці колоній вступили до вузів для отримання вищої освіти. Тому у даному руслі необхідно взяти до уваги пріоритетність даної складової формування соціоадаптивного потенціалу засуджених дітей: формування хоча б бажання отримати вищу освіту було б великим досягненням у даному процесі.

Соціоадаптивний потенціал, згідно з системною методологією – це дещо більше, ніж сума складових його частин у об'єктивному та суб'єктивному вимірах, це система цілісно спрацьованих, логічно оформлених елементів, кожен із яких окремо не представляє особливої цінності і не є значущим для подальшої соціальної адаптації вихованців після звільнення. Виявлено, що у соціологічному контексті найдоцільніше застосовувати системний підхід через аналіз якісного наповнення соціоадаптивного потенціалу засуджених дітей. Ми виділяємо такі його складові: соціоадаптивний фон, тобто це один із об'єктивних показників, який свідчить про стан тотальної системи, в яку потрапляє адаптант; соціоадаптивні резерви, набуті вихованцями до потрапляння у колонію (рівень освіти, рівень виховання, стан здоров'я, фізична підготовка, система ціннісних орієнтацій, установки на перевиховання тощо), соціоадаптивні резерви, запропоновані колонією для адаптанта (навчання за шкільною програмою, здоровий спосіб життя, тобто без алкоголю та наркотичних речовин, за певним розпорядком, професійна підготовка, система комунікацій із вчителями, вихованцями та вихователями, певні напрацьовані субкультурні елементи тотального середовища).

Об'єктивними інституційними є у даному контексті показники стану правової системи щодо правосуддя у справах неповнолітніх, умови тотального середовища, оцінка кадровим складом своїх вихованців, наявність ділянок соціальної адаптації у колоніях.

Суб'єктивними показниками є ставлення вихованців до навчання, конятивність чи деструктивність при здійсненні комунікативних зв'язків із вихователями, іншими вихованцями; ставлення до власного здоров'я як ресурсу, ві-

дношення до системи перевиховання, установки щодо подальшого життя на вільності після звільнення, бажання отримати професію.

Таким чином, із огляду на перспективність даної теми та подальшу розробку даної проблеми можна зробити наступні висновки: у рамках соціології у теоретичному плані соціоадаптивний потенціал є категорією новою та універсальною стосовно будь-якого соціального об'єкта. Соціоадаптивний потенціал засуджених дітей формується у декілька етапів: соціоадаптивний шок, соціоадаптивний пошук, соціоадаптивна реабілітація. При цьому модель соціоадаптивного потенціалу засуджених неповнолітніх формується за наступним принципом: соціоадаптивна ситуація+тотальні умови життя+об'єктивні фактори+суб'єктивні фактори. Найголовнішим фактором у контексті даної моделі соціоадаптивного потенціалу є системоутворюючий фактор, а саме, необхідність застосування даного потенціалу в системі для подальшої соціальної адаптації засуджених дітей після звільнення.

У якості практичних перспектив найбільш нагальними є, на наш погляд, такі, виходячи із отриманих результатів:

1) необхідність соціологічного вивчення у колоніях для дітей діяльності діялок соціальної адаптації, оскільки вони дають змогу отримати результати, з допомогою яких спеціалісти матимуть можливість попередньо теоретично сконструювати модель поведінки дітей на свободі, модель подальшого життя хоча б у близькій перспективі;

2) вивчення соціального портрета, соціального самопочуття вихованців колоній, так як диференційований підхід має відкрити більше перспектив, наприклад, для розвитку ресурсу навчання серед більш орієнтованих на навчання засуджених (наприклад, для продовження навчання у вузах);

3) збільшення строку перебування дітей із батьками під час зустрічей, адже комунікативна складова є вагомим фактором формування соціоадаптивного потенціалу у тотальному середовищі;

4) проведення соціологічних досліджень із застосуванням якісних методів серед виховного складу колоній з проблем формування соціоадаптивного потенціалу їх вихованців, адже колонії – це практично не вивчена соціологами інституція, а засуджені діти – практично недоступний об'єкт соціологічного дослідження.

5) дослідження співпраці громадських організацій із кадровим та виховним складом колоній для формування певних зв'язків вихованців із людьми на свободі та набуття певних тематичних знань та навичок.

У цілому ж ми вважаємо дану проблему заявленою та вельми перспективною з огляду на соціологічний ракурс вивчення.

Бібліографічні посилання

1. **Абросімова Ю. А.** Загальносоціальні причини умови злочинності неповнолітніх в Україні: юридичні статті / Ю. А. Абросімова // Підприємство, господарство, право. – 2005. – № 8. – С. 137–140.
2. **Беца О.** Гуманізація кримінальної відповідальності неповнолітніх / О. Беца // Нормативно-правові та прикладні аспекти ювенальної юстиції. – К., 2010. – С. 43–64.
3. **Васильєва Н. А.** Соціоадаптивний потенціал засуджених неповнолітніх: операціоналізація та конкретизація поняття / Н. А. Васильєва // Вісник Дніпропетр. ун-ту. Сер. «Філософія. Соціологія. Політологія». Вип. 13. – Д.: ДНУ, 2006. – С. 241–249.
4. **Волков А. Н.** Социальная адаптация детей «группы риска» / А. Н. Волков // Российский следователь. – 2007. – № 17. – С. 26–27.
5. **Голіна В. В.** Особистість неповнолітнього злочинця: сучасний кримінологічний портрет (на матеріалах м. Харькова): юрид. статті / В. В. Голіна // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2006. – № 1. – С. 42–53.
6. **Горенко С.** Зміст процесу ресоціалізації неповнолітніх засуджених / С. Горенко // Соціальна педагогіка. – 2007. – № 1. – С. 41–47.

1. Гусак А. П. Проблеми визначення поняття ресоціалізації неповнолітніх злочинців в юридичній науці / А. П. Гусак // Держава і право. – 2008. – № 2(40). – С. 481–487.
2. Колб О. Неналежне вивчення особистості злочинця – одна з детермінант вчинення злочинів у місцях позбавлення волі / О. Колб // Юридична Україна. – 2005. – № 3. – С. 69–72.
3. Корель Л. В. Социология адаптаций: этюды апологи / Л. В. Корель. – Новосибирск, 1997. – 207 с.
4. Косенко С. Причины та умови вчинення злочинів дітьми «групи ризику»: юрид. статті / С. Косенко // Підприємство, господарство, право. – 2006. – № 1. – С. 135–136.
5. Кушнар'єв С. В. Злочинність неповнолітніх: думка населення й експертів / С. В. Кушнар'єв // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2008. – № 2. – С. 53–66.
6. Лобанова А. С. Регуляція мімікрійної поведінки людей в контексті соціологічної теорії / А. С. Лобанова // Грані. – 2003. – № 6. – С. 99–103.
7. Овакілян О. С. Творческий потенциал будущего специалиста: сущность, этапы, показатели, уровни развития / О. С. Овакілян // Методологія теорії та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: 3б. наук. праць. – Харків, 2009. – С. 548–550.
8. Синьов В. С. Виховний потенціал дозвільних занять засуджених та мови його реалізації / В. С. Синьов // Гуманізація процесу виховання неповнолітніх засуджених в Україні. – Харків: Фоліо, 1999. – С. 44–54.
9. Янчук О. Б. Основні заходи з ресоціалізації неповнолітнього засудженого під час відбування покарання у спеціальній виховній установі (виховній колонії) / О. Б. Янчук // Нормативно-правові та прикладні аспекти ювенальної юстиції. – К., 2010. – С. 82–84.

Будішла до редколегії 12.01.11

УДК 316

С. В. Глазунов

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

СВІТОГЛЯДНІ ВИМІРИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ У СІМ'І

Проаналізовані світоглядні підходи до соціального захисту дітей у сім'ї.
Ключові слова: світогляд, сім'я, діти, соціальний захист.

Проанализированы мировоззренческие подходы к социальной защите детей в семье.
Ключевые слова: мировоззрение, семья, дети, социальная защита.

Ideological approaches towards social child protection in the family are analyzed.
Keywords: ideology, family, children, social protection.

В Україні відповідно до затверджених засад внутрішньої і зовнішньої політики здійснюється робота щодо впровадження європейських стандартів соціального захисту та підвищення якості соціальних послуг населенню [4]. Одним із кроків у цьому напрямку мало стати запровадження системи ювенальної юстиції.

Сучасне суспільство західного зразка створило окрему систему ювенальної юстиції, для якої пріоритетним напрямом діяльності є забезпечення та захист прав дитини. Номінальною функцією сучасної ювенальної юстиції є попередження й усунення порушень прав дитини в родині й суспільстві. За даними ЮНІСЕФ (Дитячого фонду ООН), правосуддя для дітей охоплює: дітей, які всту-